

שיעור ג: 'יחלוקו' - תוספות בב"ב לעומת שלנו

דף ב ע"א

תוכן:

- א. שיטת תוספות בב"ב לד
ר"ת בבבא בתרא דף לד
יסודות בדין 'כדא"ג' העולים מר"ת
בין ר"ת לרמב"ן כאן
- ב. ההבדל בין ר"ת לתוספות אצלנו
האם האחיזה היא סיבה חיובית לפסק יחלוקו
'כדא"ג' מול 'יחלוקו' בטלית לעומת שני שטרות
יסוד מחלוקת התוספותים
- ג. ניסיון להשוות בין התוספותים
הבנת המהר"ם בתוספות
קשיים בהבנה שכזו
- ד. קשיים בהמשך דברי ר"ת בב"ב
קושי בהידרשות ר"ת לשאלת הגמרא ממנה שלישי
ניסיון לביאור ודחייתו
- ה. האם מוציאים מאחיזה לפסוק 'יהא מונח'
ביאור דברי ר"ת עפ"י יסוד הרמב"ן
הריצב"ש חולק על יסוד הרמב"ן
האם יסוד הרמב"ן תלוי במחלוקת ר' יוסי ורבנן
קשיים לפרש כך בר"ת

- ו. ביאור ר"ת עפ"י תוספות הרא"ש
תוספת הרא"ש לשאלת ר"ת
האם 'יהא מונח' הינה הכרעה חדשה
- ז. הבנת תוספות אצלנו לאור ר"ת
הבנת תוספות אצלנו שלא כקוב"ש
- ח. תירוץ הקשיים בתוספות לאור הבנה זו
- ט. קשיים בהבנה זו בתוספות
- י. שינוי יסודי בהבנת שיטת ר"ת
- יא. ביאור תוספות אצלנו באופן אחר
מדויק בלשונם שדין יחלוקו הינו הכרעה בספק ולא בירור
אין כאן חזקה מה שתח"י אלא רק דין תפוס
מוחזקות דינית לעומת מוחזקות מציאותית
משמעות דין יחלוקו לפי זה
תירוץ הקשיים בתוספות לפי"ז
בין ר"ת לתוספות אצלנו

מקורות

תוספות בב"ב דף לד ע"ב ד"ה "ההוא" בשיטת ר"ת

הרא"ש אצלנו בתחילת סימן א

רמב"ן כאן בד"ה "ויחלוקו" בחציו הראשון

מהר"ם אצלנו בד"ה "ויחלוקו"

שיטמ"ק בשם ריצב"ש "ולי נראה"

תוספות הרא"ש כאן בד"ה "ויחלוקו"

א. שיטת תוספות בב"ב לד

ר"ת בבבא בתרא דף לד

תוספות בב"ב דף לד ע"ב ד"ה "ההוא" בהתייחסם לדין 'ההיא ארבא' שהוא 'כדא"ג' שואלים: "וא"ת מ"ש משנים אוחזין בטלית דאמר בריש ב"מ דיחלוקו" וזה לכאורה כשאלתם אצלנו ועונים: "ומפרש ר"ת דאוהזין שאני דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחברו דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו וכו'".

ר"ת מנמק מדוע א"א לפסוק בטלית 'כדא"ג', ונימוקו הוא שמפני ששניהם מוחזקים בטלית, יש להעמידה בחזקת שניהם ואין לנו להניח שיגזול האחד. כיו"ב לכאורה כתב הרא"ש אצלנו (אולם עיין בשיעור ו על שיטת הרא"ש שהדבר מורכב יותר).

יסודות בדיון 'כדא"ג' העולים מר"ת

והנה ר"ת לא אמר שבציור של טלית פסק של 'כדא"ג' לא יועיל, אלא רק שלא מניחים לו לגזול ויל"ע מדוע באמת לא כתב ר"ת יותר מכך, שלא רק שלכתחילה לא מניחים לו אלא שאף בדיעבד אם בי"ד כן פסקו לו 'כדא"ג', הפסק לא שייך, שהרי כיצד יוכל להיות שייך? הרי תמיד 'כדא"ג' גורם שע"י תפיסתו ייעשה למוחזק, אולם כאן ששניהם כבר מוחזקים כפי שפתח ר"ת א"כ התפיסה שלו תהיה תפיסת גזילה ולא ייעשה על ידה למוחזק!

אלא רואים מדברי ר"ת הללו כמה יסודות הנוגעים להבנת גדר דין 'כדא"ג'.

מדויק מר"ת שאם כן היינו פוסקים 'כדא"ג' היה הפסק שייך שהרי נמצא שאז אנו פוסקים שכן יכול לתפוס, ואז היה נעשה למוחזק אע"פ שזו לכאורה גזילה, כי את זה עצמו אמר הפסק שלנו שאנו מניחים לו להיות מוחזק, לכן אומר ר"ת רק שאין לנו להניח לכתחילה לאחד שיגזול אבל אם כן היינו פוסקים 'כדא"ג', שפיר היה באמת נעשה למוחזק.

יחד עם זאת, רואים בר"ת שאף אם היינו פוסקים 'כדא"ג' עדיין היה זה נקרא 'גזילה' ויל"ע דאם 'כדא"ג' הוא דין חיובי, כאילו אנו נותנים לו את החפץ כדי לתופסו ואומרים לו שיכול לתפוס, כיצד היה נקרא גזלן? הרי בי"ד נתן לו. אע"כ רואים בר"ת שלא בי"ד

נותן לו אלא הוא לוקח בעצמו אלא שבי"ד מניחים לו לקחת וא"כ גדר הפסק הוא שאם יתפוס ייעשה למוחזק.

והנה יל"ע, הרי 'כדא"ג' עצמו הוא דין כמו שכתב ברא"ש בב"ב דף לד ע"ב בסימן כב דכך היא לשונו: "האי כל דאלים גבר דינא הוא וכו'" ויש ראייה מתפיסתו שזה באמת היה שלו, א"כ מדוע כתב ר"ת שהוא גוזל? והרי מכך שתפס מוכח שזה באמת שלו! אלא, הפסק של 'כדא"ג' מגיע אחרי שגבר האחד, (וזה הקשר דברי הרא"ש שם שאחר שהאחד תפס אין השני יכול לחזור ולחטוף כי זה דינא) ופירוש דין 'כדא"ג' הוא שאחרי שיגבר האחד זה יהיה שלו, ולא שזה מברר שזה כבר שלו, אך כשהולך לחטוף בזמן ששניהם מוחזקים יש בזה בעיה ואנו לא מתירים לו לחטוף, זו חטיפת גזל, רק אחרי שחטף אנו אומרים שזכה בזה שלא כארבא שם אין בעיה שיחטוף האחד דאין שם גזלנות שהרי אף אחד לא אוחז בה ועיין עוד בשיעור ו בשיטת הרא"ש, שם יתבארו הדברים יותר בהרחבה.

בין ר"ת לרמב"ן כאן

עיין ברמב"ן כאן שהביא לתרץ: "ר"ח ז"ל כתב שם בפרק חזקת הבתים דההיא ארבא לא תפיסי לה תרוייהו אלא מונחת היא בסימטא או במקום שיד שניהם שוה ולפיכך כל דאלים גבר, אבל משנתינו ששניהם אדוקים בה אין מוציאין מידם לומר כל דאלים גבר וכן כתב ה"ר שמואל ז"ל."

תירוצו בעיקרון כר"ת הנ"ל, אולם בשוני אחד - בעוד שבדברי ר"ת מודגש שהסיבה שא"א לומר אצלנו 'כדא"ג' היא מפני שאין להניח שיגזול האחד, הרי שהרמב"ן לא כתב זאת אלא כתב רק שמכיוון ששניהם אדוקים לא מוציאים מידם, היינו שעצם התפיסה לא מאפשרת להוציא מידם. מה משמעות השוני?

אם נדייק בדבריהם נבחין בשוני נוסף, בעוד שר"ת דיבר על 'האחד' הרי שהרמב"ן דיבר על 'מוציאין', היינו בי"ד, רמב"ן לא כתב שראובן אינו יכול להוציא משמעון אלא שבי"ד לא יכול להוציא ('מוציאין'), וזה לכאורה לא כפי מה שהגרדנו בר"ת שדין 'כדא"ג' אינו שבי"ד מוציא מידם אלא שראובן הוא זה שיוציא מיד שמעון ולאחר שיתפוס בי"ד יניחו לו להשאירו אצלם, אלא מבואר לכאורה ברמב"ן שב'כדא"ג' בי"ד צריך להוציא את הממון מיד המוחזק ולהעמיד אותו במצב של 'כדא"ג' וניתן להביא לזה קצת סמך מלשון הגמרא

בב"ב לב "אנן אחתינן ואנן מסקינן ליה" לומר שבי"ד מעמידים את הדבר במצב של 'כדא"ג', כפעולה של בי"ד.

א"כ לפי שיטתו, שעשיית 'כדא"ג' היא ע"י בי"ד, תירץ הרמב"ן שאין להוציאה מידם, אולם לא יכול היה לתרץ כר"ת, כי לפיו אי"ז גזילה שהרי בי"ד יוציא מיד המוחזק. רק לפי ר"ת ש'כדא"ג' נעשה ע"י שיחטוף אחד מיד חברו מובן התירוץ שזו גזילה.

ב. ההבדל בין ר"ת לתוספות אצלנו

האם האחיזה היא סיבה חיובית לפסק יחלוקו

הנה לא כתוב בתוספות הנ"ל בב"ב (ר"ת) שעובדת היותם 'אוחזין' היא סיבה חיובית לפסוק להם 'יחלוקו', כמו שלכאורה מבואר בתוספות אצלנו, אלא רק מדוע האחיזה מונעת מאיתנו לפסוק בטלית 'כדא"ג'. נראה מדבריהם שאם היה אפשר לומר בטלית 'כדא"ג', הרי שהיה זה פסק עדיף על 'יחלוקו', שהרי כל הסברם היה רק מדוע לא לפסוק בטלית 'כדא"ג'. לעומת"ז תוספות אצלנו הסבירו שיש באחיזתם לתת סיבה חיובית לפסוק 'יחלוקו' וא"כ ממילא ברור לפי"ז שאין צורך לבאר מדוע לא לפסוק בטלית 'כדא"ג'.

לפי תוספות אצלנו, שראו באחיזה סיבה חיובית לפסק 'יחלוקו', לא יהיה שייך לשאול מדוע בארבע לא נאמר 'יחלוקו' שהרי בארבע אינם אוחזין וממילא הטעם ליחלוקו' לא שייך שם, אך ר"ת שכאמור לא ענה כתוספות אצלנו, אלא רק ביאר מדוע בטלית לא שייך לפסוק 'כדא"ג', לכאורה יש לשאול לפיו מדוע בארבע לא נאמר 'יחלוקו'? שוב רואים שר"ת למד שפסק של 'כדא"ג' עדיף, ואם ניתן, הרי שנעדיף לפסוק אותו.

'כדא"ג' מול 'יחלוקו' בטלית לעומת שני שטרות

הבאנו בשיעור שעבר שבגמרא בב"ב לד ע"ב כתוב שבארבע, כיון ש'איכא למיקם עלה דמילתא' אנו לא פוסקים 'יחלוקו' אלא 'כדא"ג', אבל כעת נשאל דאם לדעת ר"ת 'כדא"ג' הוא פסק עדיף על חלוקה, מדוע ב'שני שטרות היוצאים ביום אחד', אף שניתן לפסוק 'יחלוקו' כי ליכא למיקם עלה דמילתא, לא נפסק 'כדא"ג'?

אומר הרשב"ם שם בד"ה "התם": "...דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי, משתדלין בי"ד בדינן ודינן אותו", מדויק בו ש'כדא"ג' הינו 'סילוק' ולא 'דין' ולכן נעדיף שם לדונן ולפסוק 'יחלוקו'.

אך לפי"ז קשה, מה בכלל שאלו תוספות? הרי ראינו כאמור שב'שני שטרות' עדיף לפסוק 'יחלוקו' על 'כדא"ג' כי ב"ד משתדלים בדינם. למה לא נאמר אותו טעם בטלית שלכן עדיף לפסוק בה 'יחלוקו' אף אם היה אפשר לפסוק 'כדא"ג'?

נצטרך לומר שר"ת מגדיר את הספק אצלנו בטלית כספק ש'איכא למיקם עלה דמילתא' וא"כ ב"ד צריכים להימנע אז מ'יחלוקו', כמבואר שם בגמרא, כי אם זה מוגדר כ'ליכא למיקם' לא מובנת כלל שאלת תוספות שהרי ברור למה עושים 'יחלוקו' ולא 'כדא"ג', שכן אנו משתדלים בדינם כמו שראינו ב'שני שטרות', ונמצא שר"ת יסבור שלא כרשב"א (ב. ד"ה 'זוה יישבע') שכתב שטלית זה ספק דליכא למיקם עלה דמילתא דלא נוכל לדעת בדקדוק מי באמת הגביה קודם.

יסוד מחלוקת דיבורי תוספות

יש לעיין, מדוע ר"ת מיאן, בשיטת תוספות אצלנו, לומר שאחזיתן עצמה מהווה סיבה לכך שכ"א יקבל חצי? בייחוד הדבר מצריך עיון מכך שר"ת כן נתן משקל לאחזיה כמו שכתב "דכיון ששניהם מוחזקים אין לנו להניח שיגזול האחד לחברו, דחשיב כאילו אנו יודעין שיש לשניהן חלק בה" וא"כ מדוע אחזיתם רק סיבה לשלול 'כדא"ג' ולא סיבה לתת לכ"א חצי?

אם נדקדק, נבחין בשינוי במילה אחת בין ר"ת לתוספות אצלנו, ר"ת לא אמר שיש לכ"א 'חצי', כמו תוספות כאן, אלא 'חלק', מה משמעות ההבדל?

ראינו בשיעור שעבר כיצד קוב"ש הגדיר את אחזיתם על פי תוספות אצלנו. אם נלמד כעת לפי הגדרתו הרי שאם תוספות בב"ב ג"כ היו לומדים כך, שלכל אחד מהם עומדת חזקת ממון עצמאית שכן כ"א אוחזי בחצי נפרד או שאחזיתם בכל הטלית אומרת שכ"א אוחזי בחצי (עיין בהבדל בין ההגדרות בשיעור שעבר), הרי שלא מובן מדוע תוספות בב"ב לא רצו לראות באחזיתם סיבה חיובית וטעם לפסוק להם חלוקה, לכן סירוב תוספות בב"ב מכווין לכך שלמדו שבמצב ששניים אוחזים, ה'אוחזים' שהינו גורם להחזיק את הדבר ביד האוחז, אינו מתפרש כהגדרת קוב"ש אצלנו, אלא משמעותו היא שעלינו להחזיק את הטלית ביד שניהם, עלינו להחזיק את שניהם כבעלים על הטלית, כי שניהם יחד אוחזים בכל הטלית, אולם אין זה מחייב לומר שיחלוקו שהרי אין לנו ראייה על החלוקה הפנימית שבניהם, כמה שייך לכ"א מהם. זוהי כוונת תוספות בב"ב שבגלל ה'אוחזין' אנו רק יודעים שלא להוציא מאחד מהם ע"י 'כדא"ג' שהרי אחזיתם מורה

ששניהם בעלים אך אין באחזיתם סיבה לומר שכ"א מהם בעלים על חצי ולחלוק ביניהם מטעם זה.

א"כ, לפי תוספות בב"ב, חזקת שניים שאוחזים בטלית לא אומרת שחצי של ראובן וחצי של שמעון, ולא מכריעה כלל בוויכוח ביניהם, הרי וודאי שלא נכון להביט על אחיזתם שכ"א אוחז בחצי מסוים הקרוב אליו וכפי ששללנו זאת בשיעור שעבר, ואף לא נאמר שכאשר שניים מחזיקים אומרת החזקה להחזיק לכ"א חצי, אלא החזקה אומרת להחזיק את כל מי שמחזיק - לבעלים, ובשניים להחזיק את שניהם לבעלים, אך לא להחזיק כ"א לבעלים על חצי וא"כ אנו מחזיקים שלשניהם יש חלק בטלית אך איננו יודעים כמה, ולכן זו רק סיבה למה לא לומר 'כדא"ג', שהרי לשם כך איננו צריכים לדעת כמה יש לכ"א בטלית ודי לדעת שיש לו חלק.

לעומ"ז, תוספות אצלנו חולקים ואומרים 'חצי', ולפי קוב"ש כששניים אוחזים החזקה אומרת להחזיק את כ"א בחצי.

בינתיים נסתפק בזה ולקמן בע"ה כשנדקדק יותר בשיטת ר"ת, נעדן את הדברים ואף נגדיר אחרת מקוב"ש שכבר ראינו בשיעור הקודם שהגדרתו מרובת קשיים.

קודם שנמשיך בניתוח שיטת ר"ת, נעמוד על הבנת המהר"ם בתוספות אצלנו שזיהה ולא הבדיל בינו לבין תוספות הנ"ל בב"ב.

ג. ניסיון להשוות בין דיבורי תוספות

הבנת המהר"ם בתוספות

האם ניתן ללמוד שכוונת תוספות אצלנו היא כדבריהם בב"ב (ודלא כמו שהבדלנו לעיל)? המהר"ם אצלנו בד"ה "ויחלוקו" פירש את כוונת תוספות כר"ת והרא"ש: "ר"ל הואיל וכל אחד מוחזק אנו מחויבים למחות שלא יגזול האחד את חבירו הלכך אין לפסוק להם 'כדא"ג' והפנה לרא"ש.

לפי דבריו הרי שנצטרך לפרש את דבריהם "אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא" שאינם אלא נימוק לעדיפות פסיקת 'יחלוקו' על פני פסיקת 'כדא"ג', שמכוח האנ"ס אנו

מנועים מלומר 'כדא'ג' 'שאין לנו להניח שיגזול האחד את חברו', אולם באמת האנ"ס הזה לא יכול להכריע על אחוז בעלות כ"א מהם.

לפי"ז נבין את לשונם המסויגת, דבאמת לעניין זה שלכ"א יש חצי אין אנ"ס, לכן כתבו "כאילו", ר"ל שמה שנחשב החצי שלו 'בוודאי' זה רק לעניין שא"א לומר 'כדא'ג', וממילא נבין גם מה שהקשו לקמן מדוע לא נאמר ש'אין ספק מוציא מידי וודאי' שכן גם לאחר האנ"ס יש עדיין ספק.

קשיים בהבנה שכזו

1. ראינו שתוספות אצלנו מזכירים שיש לכ"א 'חצי' ואילו תוספות שם לא כתבו 'חצי', ממילא לפי תוספות כאן שהבינו מדוע האחיזה אומרת שיש לכ"א חצי הרי שע"כ יש באחיזתם טעם חיובי דין 'יחלוקו' שאומר שלכ"א חצי ולא רק כמונעת 'כדא'ג' ובנוסף לכך אם האחיזה היא רק טעם שלילי שלא לומר 'כדא'ג' הרי שאז לא היה להם לומר 'חצי' אלא די היה ב'חלק'.

2. תוספות אצלנו התקשו כיצד הגמרא דימתה את מנה שלישי לטלית, והרי במנה שלישי לכאורה אינם אוחזין, והוצרכו לבאר שנחשבים לאוחזין. לכאורה לא מובן מה הפריע להם בכך שלכאורה אינם מוחזקים, הרי עניין האחיזה בטלית לשיטתם, לפי המהר"ם, אינו נדרש לעצם דין 'יחלוקו' אלא רק לבאר מדוע אין 'כדא'ג' אבל החלוקה עצמה היא דין פשרה ול"צ שיהיו מוחזקים לעצם דין 'יחלוקו' וא"כ במנה שלישי אף שאינן מוחזקים, מ"מ התקשתה הגמרא מדוע לא לעשות פשרה של יחלוקו.

3. א"ת שמה שתוספות ביארו ששניהם אוחזים במנה שלישי באמת לא היה לצורך פסיקת חלוקה כנ"ל, אלא לצורך מניעת פסיקת כדא"ג, עדיין קשה מדוע אומרים שהוא בחזקת שניהם, הרי די היה לומר שאחד מהם מוחזק וכבר זו סיבה מספקת שלא לומר 'כדא'ג'. למה היו צריכים לחדש ששניהם מוחזקים?

4. לאחר שתוספות ביארו את שאלת הגמרא ממנה שלישי הם הוסיפו "לכך משני וכו' ואין החלוקה יכולה להיות אמת", מה פירוש המילים "לכך משני"?

לפי ההבנה שלמדנו בהם בשיעור הקודם הדבר מובן, כיוון שהחלוקה מבוססת על כך שלכ"א יש באמת חצי, דזה מה שמורה החזקה, הרי שוודאי החלוקה צריכה להיות אמת, אולם אם נלמד את תוספות כהבנת מהר"ם שכוונתם כר"ת והרא"ש, שהאחיזה לא מורה על חלקם אלא רק מונעת כדא"ג, הרי שקשה לשיטתם מדוע צריך שהחלוקה תוכל להיות אמת ומה זה "לכך משני"? שמא נאמר דאמנם איננו יודעים על פי חזקתם שלכ"א יש באמת חצי, אולם מ"מ אנו יודעים שלכ"א יש משהו וידיעה זו כן נחוצה לשם עשיית הפשרה ולכן צריך שהחלוקה תהיה אמת, וצ"ע.

והנה קשיים אלו דיים כדי לפקפק בלימוד שיטת תוספות אצלנו כר"ת, אולם כשנמשיך בלימוד דברי ר"ת נראה שחלק מהקשיים עולים מדברי ר"ת עצמו וזה מחייבנו לתוספת העמקה בשיטת ר"ת כפי שמיד ננסה לעשות.

ד. קשיים בהמשך דברי ר"ת בב"ב

קושי בהידרשות ר"ת לשאלת הגמרא ממנה שלישי

הנה חלק מהקשיים (שאלות 2 ו-3) שהפריעו לנו ללמוד בתוספות אצלנו כשיטת ר"ת, באמת יהיו קשים על ר"ת עצמו, דהנה ממשיך ר"ת שם: "והא דמדמי ליה התם טלית לשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק" ולכאורה כלל לא מובן מה הפריע לר"ת בכך שאינם מוחזקים במנה שלישי, הרי הגמרא רוצה בשאלתה לומר שבמנה שלישי נפסוק יחלוקו ואילו עניין האחיזה בטלית לשיטתו אינו נדרש לעצם דין 'יחלוקו' אלא רק לבאר למה אין 'כדא"ג' ולא למה כן פוסקים 'יחלוקו', שהרי זו הייתה השאלה לפי ר"ת, למה בטלית לא פוסקים 'כדא"ג', אבל החלוקה עצמה היא כאמור דין פשרה ול"צ שיהיו מוחזקים לעצם דין 'יחלוקו' וא"כ במנה שלישי אף שאינם מוחזקים, מ"מ הם מתדיינים עליו ולמה לא נעשה פשרה של 'יחלוקו'?

ניסיון לביאור ודחייתו

שמא נפרש שר"ת התקשה מדוע הגמרא רוצה בשאלתה במנה שלישי לפסוק 'יחלוקו' הרי היה לכאורה לפסוק 'כדא"ג' שהרי אינם מוחזקים.

אולם קשה לבאר כך מכמה סיבות:

1. הרי ר"ת לא שאל זאת ולא מוזכרת כלל בדבריו אפשרות לפסק של 'כדא"ג' במנה שלישי.

2. כמו"כ, אם זו הייתה שאלתו הרי שהיא בעצם לא מקשה ישירות על התירוץ שלו שבגלל שבטלית אוחזין ל"א 'כדא"ג', אלא זו שאלה בפנ"ע ואם כן היה מתחיל זאת כשאלה עצמאית.

3. כמו"כ קשה שר"ת תירץ את שאלתו בכך שבשאר חשיב כאילו שניהם מוחזקים, ואם ר"ת אמר כעת תירוץ למה ל"א 'כדא"ג', הרי שאז כדי לא לומר 'כדא"ג' במנה שלישי מספיק שהנפקד תופס בחזקת אחד ולמה אומר ר"ת שמעמיד בחזקת שניהם?

אמנם העירני הרב אביעד וייץ שליט"א שבתחילת המשפט אומר ר"ת "אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק", מזה נראה שדי ואחד היה מוחזק וכבר לא היה קשה לו וא"כ יתכן שדבריו בסופם הינם לאו דווקא.

ננסה א"כ ללמוד את ר"ת מחדש, ע"פ יסוד המופיע ברמב"ן כאן.

ה. האם מוציאים מאחיזה לפסוק 'יהא מונח'

ביאור דברי ר"ת עפ"י יסוד הרמב"ן

י"ל שגם כאשר לא שייך לפסוק 'כדא"ג', מ"מ כדי לפסוק 'יחלוקו' הם צריכים להיות אוחזין, דאל"כ נפסוק 'יהא מונח', שהרי ב'יהא מונח' אין חשש שאנו מוציאים מהבעלים, אולם כשהם אוחזים א"א להוציא מהם ולהביא לידי 'יהא מונח'.

לפי"ז א"כ, שאלת תוספות בב"ב ממנה שלישי הייתה איך הש"ס מדמה שניים אוחזין למנה שלישי ורוצה שהפסק בהם יהיה אחיד, הרי מכיוון שבמנה שלישי אינם אוחזים פשוט שעדיף לומר 'יהא מונח' ואילו בטלית כיוון שהם אוחזין לא ניתן להוציא מהם כדי לפסוק 'יהא מונח' ומה שאלה הגמרא, ותירצו שבמנה שלישי חשיב כמוחזקים.

כע"ז יש ברמב"ן כאן. אחרי שהביא את תירוץ ר"ח לשאלה למה ל"א כאן 'כדא"ג' ותירץ כי שניהם אדוקים (עיין מה שדקדקנו בדבריו בתחילת השיעור) הקשה עליו: "ואי קשיא לך א"ה היכי אקשינן בגמרא לימא מתניתין דלא כר' יוסי דקס"ד למימר במתני' יהא מונח

עד שיבא אליהו כי ההיא דשנים שהפקידו אצל אחד, דילמא מתני' שאני דכיון דתפסי לה לא מפקינן מינייהו, שכשם שאין מוציאים מידם לומר כל דאלים גבר כך אין מוציאים מידם לומר יהא מונח".

א"כ, מקשה הרמב"ן, שכמו שפירש ר"ח שלא מוציאים ממוחזק כדי לעשות 'כדא"ג' ולכן בטלית לא פוסקים 'כדא"ג', כך אין להוציא ממוחזק בשביל 'הא מונח' ומה שואלת הגמרא ממנה שלישי מדוע בטלית לא פוסקים ג"כ 'הא מונח'? הרי בטלית הם אוחזים, וכמו שלא מוציאים מידם לומר 'כדא"ג' כך לא נוציא לומר 'הא מונח'. רק כשאינם אוחזין, כמו במנה שלישי, עדיף לפסוק 'הא מונח'. רואים ברמב"ן שכאשר אוחזים גם לא מוציאים לומר 'הא מונח'.

הריצב"ש חולק על יסוד הרמב"ן

בשיטמ"ק כאן, לאחר שהביא את דברי הרמב"ן הנ"ל הביא את דברי ריצב"ש וז"ל: "ולי נראה אע"פ שיש חילוק בין תפסי ללא תפסי בדינא דכל דאלים, לא משמע לתלמודא לשוויי הך הפרישה בדין יהא מונח, שהרי כשאנו אומרים יהא מונח כשהם תפוסים בה, לא נוציא דבר מידם, אלא שתעמוד ביד בי"ד בעד שניהם כמו שהן תפוסים בה עכשיו עד שיבוא אליהו ונדע למי היא, אבל אם היינו אומרים כל דאלים בדתפסי תרווייהו, הנה בי"ד נותנין רשות לכל אחד לחטוף מיד חברו מה שהוא תפוס".

לדעת ריצב"ש, בפסק 'הא מונח' אין בי"ד נקרא מוציא מידם אלא נחשב כמשאיר את המנה בתפיסתם כך של"ש הסברא שאין בי"ד מוציא מידו, שלא כמו ב'כדא"ג' שם ישנה הוצאה ממוחזקות ע"י שבי"ד מניחים לכ"א לחטוף מיד חברו.

המחלוקת בין רמב"ן לריצב"ש היא כיצד להתבונן על פסק של 'הא מונח', לרמב"ן - מכיוון שב'הא מונח' החפץ יוצא משליטתם של בעלי הדין, הרי שזה נקרא להוציא מידם, אולם לריצב"ש - גדר 'הא מונח' אומר שהממון עומד ביד בי"ד עבור שניהם כמו שעכשיו, ולכן זה לא נקרא להוציא מידם, בי"ד לא סתם מניח בצד, אלא מעמיד בידו עבור שניהם.

האם יסוד הרמב"ן תלוי במחלוקת ר' יוסי ורבנן

יש לעיין מדוע הרמב"ן הקשה את שאלתו הנ"ל רק לפי ר' יוסי, "היכי אקשינן בגמרא לימא מתניתין דלא כר' יוסי וכו'", הרי הגמרא שואלת שם גם לפי רבנן שפסקו על המנה

השלישי 'הא מונח', מדוע דין המשנה לא יהיה שווה לו, וא"כ שאלת הרמב"ן קשה באותה מידה גם על דיון הגמרא ברבנן ולא רק בר' יוסי.

בפשטות היה מקום לומר שאה"נ שאלת הרמב"ן קשה גם לפי רבנן, אולם הרמב"ן נקט בדבריו ר' יוסי כי לפי סדר הגמרא הקושיה מר' יוסי קודמת.

אולם קשה לבאר כך כי תירוץ הרמב"ן על שאלתו ולפיו "כיוון דחיישינן לרמאי וקנסינן ליה כי היכי דלודי אע"ג דתפסי נמי הוה ליה למיקנס כי היי דלודי" לכאורה שייך רק לר' יוסי שלדידו זה קנס ולא לרבנן ואם כוונת הרמב"ן להקשות גם לפי רבנן כיצד זה יתיישב לרבנן?

אמנם אפ"ל שגם לשיטת רבנן 'הא מונח' במנה השלישי זה קנס (עיין שהארכנו בזה ובראיות שונות בשיעור כב) אולם עדיין זה קצת דוחק לתרץ אותו תירוץ על רבנן, שהרי לפי רבנן יהיו אלו שני סוגים שונים של קנס, במנה שלישי הקנס הוא למנוע לקבל ממנו מנה שאינו שלו באמת ואילו בשנים אוחזים הקנס הוא להפסיד ממון שאוחז בו ורק לפי ר' יוסי שהקנס הוא להפסידו את המנה שלו ניתן להשוות.

לכן נראה שהרמב"ן לא הקשה מרבנן כי ביחס לרבנן מודה הרמב"ן לריצב"ש ש'הא מונח' הוא העמדה ברשותם ולא חלות דין שיש בה הפקעה מהם, ולכן הקשה דווקא מר' יוסי, כי לר' יוסי ע"כ גדר 'הא מונח' הוא הוצאה מידו שהרי ר"י אפילו מפקיע את המנה שוודאי הפקיד שלגביו וודאי כ"א נחשב מוחזק בו, א"כ לגבי שני המנים הללו שוודאי הפקידו ובוודאי נחשבים מוחזקים בהם, וודאי 'הא מונח' נחשב שמוציאים ממוחזק והקשה הרמב"ן כיצד רצתה הגמרא שגדר כזה של 'הא מונח' יהיה גם במשנתנו שם ממש אוחזין (וצ"ע סברת הריצב"ש שלא ראה זאת כשאלה גם ביחס לר' יוסי).

אולם בגדר 'הא מונח' בשיטת חכמים יסכים הרמב"ן לריצב"ש שאינו בגדר הוצאה מידם דמכיוון שכל הספק הוא רק כלפי המנה השלישי הרי שבי"ד מעמידים אותו במקומו עד שיבוא אליהו ושפיר הקשתה הגמרא למה בטלית לא נאמר ג"כ גדר זה.

קשיים לפרש כך בר"ת

נראה שלשון ר"ת מקשה לבארו כיסוד הרמב"ן הנ"ל מפני:

1. בעוד שהרמב"ן כאמור הקשה על הדמיון שהגמרא עושה בין ר' יוסי למשנה הרי שלשון

ר"ת היא "והא דמדמי לה התם טלית לשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק", והרי "שאר" הוא המנה השלישי שבדברי חכמים שלגביו באמת בפשטות אף אחד אינו מוחזק וא"כ שאלת ר"ת הייתה מחכמים ולא מר' יוסי, והרי ביררנו כעת שאף הרמב"ן מסכים לריצב"ש שלפי חכמים 'יהא מונח' אינו בגדר הוצאה ממוחזק, וא"כ מה שואל ר"ת? האם נאמר שר"ת הקצין בזה יותר מהרמב"ן ואף לחכמים סבר שגדר 'יהא מונח' כהוצאה מרשותם? או שמא אף הרמב"ן באמת כך לומד ונצטרך להידחק בדבריו לעיל?

2. לשון ר"ת בתחילה היא שכאשר שניהם מוחזקים "אין לנו להניח שיגזול האחד לחברו" וכבר עמדנו לעיל על שינוי הלשון בינו לבין הרמב"ן שהביא מהר"ח "אבל משנתנו ששניהם אדוקים בה אין מוציאים מידם לומר כל דאלימ גבר", וביארנו שלפי רמב"ן עשיית 'כדא"ג' היא ע"י בי"ד ה"מוציאים" לעשות 'כדא"ג' ולכן תירץ הרמב"ן שאין להוציאה מידם, אולם לא יכול היה לתרץ כר"ת ש"אין לנו להניח שיגזול האחד לחברו" כי אי"ז גזילה שהרי בי"ד יוציא מידם, אולם לפי ר"ת ש'כדא"ג' נעשה ע"י שיחטוף אחד מיד חברו תירץ ר"ת שזו גזילה.

א"כ, קשה לומר שר"ת יראה בעיה גם בהוצאה מידם כדי לומר 'יהא מונח' שהרי אז אין זו "גזילה", אלא הוצאה ע"י בי"ד וא"כ קשה לפרש שזה מה שהפריע לו בשאלת הגמרא ממנה שלישי ורק הרמב"ן לשיטתו שראה בעיה גם בכך שבי"ד מוציא כדי לעשות 'כדא"ג' התקשה כיצד בי"ד יוציא לעשות 'יהא מונח'.

ו. ביאור ר"ת עפ"י תוספות הרא"ש

תוספת הרא"ש לשאלת ר"ת

בתוספות הרא"ש כאן בד"ה "ויחלוקו" כתוב כר"ת שם, אך כשהוא מביא את השאלה ממנה שלישי הוא מוסיף הסבר וכותב: "וקשה לתירוצו מהא דאמרינן וכו' ומאי קא פריך דילמא שאני הכא דשניהם אוחזין אבל התם אינן מוחזקים לא זה ולא זה שהוא ביד הנפקד ודמיא לההיא ארבא דאמרינן אי תפסי לא מפקינן".

תוספות הרא"ש מבאר שבמנה שלישי צריך להיות דין 'אי תפסינן לא מפקינן' כההיא

ארבא, ולכאורה יש להבין כיצד מדמה לשם? הרי בההיא ארבא שדובר על 'אי תפסינן לא מפקינן' היה הדין 'כדא"ג'!

האם 'יהא מונח' הינה הכרעה חדשה

נראה שלמד תוספות הרא"ש שעצם דין 'יהא מונח' אינו דין הכרעה חדשה בספקות אלא זהו בעצם דין 'כדא"ג' אך בתוספת של 'אי תפסינן לא מפקינן' וממילא שאלתו היא באמת מצד 'כדא"ג', לומר שם כדא"ג אלא שאי תפסינן לא מפקינן וא"כ לפי תוספות הרא"ש יש לנו פשוט חדש בשאלת ר"ת.

אמנם יל"ע אם באמת הדין היה צריך להיות 'כדא"ג' אלא שלא ניתן לעשותו כי אי תפסינן לא מפקינן למה שלא יהיה יחלוקו כמו בטלית ואז שאלת הגמרא תהיה מובנת מאד, מדוע לא נפסוק במנה שלישי יחלוקו כמו במשנה שהרי בשניהם לא ניתן לפסוק כדא"ג, ולא מובנת שאלת ר"ת?

אולי למד תוספות הרא"ש ש'אי תפסינן לא מפקינן' זו גם סיבה שלא לומר 'יחלוקו' ולא רק סיבה לא לפסוק 'כדא"ג'.

ז. הבנת תוספות אצלנו לאור ר"ת

הבנת תוספות אצלנו שלא כקוב"ש

כאמור תוספות אצלנו ביארו שלא כדבריהם בב"ב בשם ר"ת, אלא שאחזיתם בטלית היא עצמה סיבה לדין 'יחלוקו', ויל"ע מה יחסם לסברת ר"ת כפי שביארנוה, לפיה אין כ"א אוחד בחצי ואף אחזיתם המשותפת בטלית אינה יכולה להתפרש כאילו כ"א מחזיק בחצי? האם חלקו בזה על תוספות בב"ב והגדירו אחרת את האחזיה ולמדו שכ"א באמת מוחזק בחצי, כפי שראינו בשיעור שעבר, שלמד קוב"ש?

ובכן, נראה שלא. אם מכוח דבריהם בב"ב מחויבים אנו לומר שלמדו ששניהם אוחזים בכל הטלית ולא כ"א בחצי, והמוחזקות שיש לכ"א על כל הטלית אינה יכולה להתפרש כמוחזקות על חצי, הרי שלא נראה לומר שכאן חלקו על זה באופן מוחלט כל כך, ובייחוד שהסברא מתקשה לקבל כהבנת קוב"ש, אלא באמת אף כאן למדו באותו האופן, שבאמת אין לחזקה עצמה מה לומר ביחס לוויכוח הפנימי שביניהם על אחוזי הבעלות של כ"א,

אלא החזקה רק אומרת שלכ"א יש בעלות וממילא שניהם בעלים אף שאיננו יודעים את מידת חלקו של כ"א.

אלא שכאן הלכו תוספות צעד אחד נוסף ולמדו שאם מחשיבים את שניהם כבעלים על כל הטלית, הרי שכשלב שני אנו באים ומטילים ביניהם פשרה ורואים כאילו כ"א בעלים על חצי, אך זה כבר לא מכוח החזקה. שלא כפי שלמדנו בתחילה שפירוש חזקה זו היא שכ"א בעלים על חצי הרי שכעת אנו לומדים ששניהם מוחזקים יחד כבעלים משותפים שלא ידוע אחוזי בעלות כ"א ולכן מדין תורה ל"י אחד להוציא מהשני כלום והיו צריכים שניהם להמשיך לתפוס בזה לעולם, אלא תק"ח שיחלקו וגידרה של התקנה היא הכרעת ספק והסמיכו זאת כאילו יש אנ"ס לכ"א שחצי שלו.

נמצא שדין 'חלוקו' הוא מדיני חלוקה בין שני שותפים ולא נובע מכך שכ"א מוחזק בחצי. זהו דין חלוקה שקבעו בי"ד בגלל העובדה שכ"א מהם הוא הבעלים.

לפי"ז, ה'אנן סהדי' שבתוספות אינו מתייחס למסקנה המעשית שכ"א מקבל חצי מהטלית, אלא רק לשלב הראשון הנובע מאחיזתם ומוחזקותם. הוא קובע שמכיוון וכ"א יש לו אנ"ס על מה שאוחז, היינו 'חזקה מה שתח"י שלו', ממילא שניהם יחד הם הבעלים, אך אינו סיבה ישירה לשלב השני, מדוע להחשיב כאילו לכ"א יש בוודאי החצי. כשרואים חפץ תפוס ביד שניים אנן סהדי שהוא שלהם, לכ"א יש אנ"ס וחזקה, אך ה'אנן סהדי' אינו בא לומר שיש בירור במציאות לכ"א על חצי אלא זו תוצאת החזקה ובאה כשלב שני, הם אוחזים בטלית והרי כל אחיזה נותנת לאוחז חזקה בכל הטלית וא"כ לכ"א יש חזקה ואנ"ס בכל הטלית ונמצא שהטלית של שניהם ומה נעשה ליישוב הסתירה בין החזקות? וכי יישארו שניהם כבולים זל"ז תמיד!?! נחלוק כפשרה וכעת נאמר שכאילו נשאר האנ"ס לכ"א על חצי. לכ"א יש אנ"ס, אנו עדים על כ"א שזה שלו וכשיש שניים שעל כ"א מהם אנו אומרים שזה שלו בגלל החזקה, אנו אומרים כאילו לכ"א יש חצי.

באמת, כשנדקדק נראה שתוספות הזכירו את ה'חצי' לא כשדיברו על האנ"ס, אלא קודם לכן, לא כתוב בתוספות שיש אנ"ס על חצי, שזה באמת דבר רחוק, אלא שאנ"ס דמאי דתפיס האי דידיה (והאנ"ס לפי"ז הוא על כל הטלית ולכ"א יש אותו) וממילא חשבינן כאילו לכ"א יש לו חצי.

ח. תירוץ הקשיים בתוספות לאור הבנה זו

ביארנו כבר את פשר ביטויי ההמעטה שבתוספות "חשיב" ו"כאילו", כמו"כ מובן מדוע הם צריכים שבועה, שהרי באמת אין בירור על חצי, דכמובן שלפי הפשט הזה אחיזתן בטלית איננה כמצב שבסיפא "בזמן שיש להם עדים", שם העדות אומרת שלכ"א יש חצי.

לפי"ז גם מובן מדוע ב"זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי" לא יקבל האחרון חצי טלית, מה שהיה קשה לפי ההבנה שמוחזקותו אומרת שחצי שלו, כי להנ"ל - המוחזקות רק אומרת שיש לו חלק אך לא אומרת כמה, וכאשר מודה הוא שחצי של הראשון א"כ נמצא שהחזקה שלו היא רק על חצי טלית ואילו חזקת השני היא על כולה נמצא שהחזקות המשותפות מצטמצמות רק לחצי טלית ואותו הם חולקים.

כמו"כ לפי"ז יובן מדוע בעיקרון מועיל מיגו ב"זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי", ואין זה מיגו נגד עדים שהרי להנ"ל אחיזתו בטלית איננה בירור על כך שחצי שלו, ואפילו לא יהיה זה מיגו נגד חזקה כי החזקה כאן לא אומרת שלכ"א יש חצי אלא רק שלכ"א יש משהו.

ט. קשיים בהבנה זו בתוספות

1. שלא כמו אצל ר"ת שכתב רק "שיש לנו להחזיק וכו'" תוספות אצלנו כתבו "אנן סהדי", ולכן בעוד שאצל ר"ת יכולנו לבאר שכ"א מהם מוחזק כבעלים על הטלית, הרי שאצלנו בתוספות קשה לומר שלכ"א מהם כשלב ראשון יש 'אנן סהדי' על כל הטלית שהיא שלו, דבשלמא אם רק אחד היה מחזיק בה הרי שהיה לו 'אנן סהדי', אולם כיצד ניתן לומר שני 'אנן סהדי' הפוכים? הרי אי"ז כשתי כיתי עדים שכל אחת מהן מעידה לטובת אחר! לכן קשה לבאר שיש כאן לפנינו תפיסה אחת משותפת שמחזיקה את שניהם כבעלים על פי אנ"ס.

2. אם נבאר כאן בתוספות שבאמת האנ"ס הוא לשניהם בכולו וממילא, כשלב שני, אנו פוסקים להם חלוקה, אז צריך היה להיות שבמקרה של ארבע שם אינם מוחזקים, אם יהיו שתי כיתי עדים שכל אחת מהן תעיד לטובת אחד מהם ותאמר שהסיפא שלו או של אבותיו, הרי שכשלב שני צריך להיות הדין 'יחלוקו' בדיוק כמו בטלית, וברמב"ם פרק

טו הלכה ד מטו"נ כתוב להדיא שגם בכה"ג יהיה 'כדא"ג' ולא מצינו שיטה שחולקת ואומרת שבדבר שאינם מוחזקים ויש תרי ותרי יהיה הדין יחלוקו.

י. שינוי יסודי בהבנת שיטת ר"ת

התקשינו לעיל בר"ת שממשיך: "והא דמדמי ליה התם טלית לשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו אע"ג דבשאר דהתם אין שום אחד מוחזק" דלכאורה לא מובן מה הפריע לר"ת בכך שאינם מוחזקים במנה שלישי, הרי עניין האחיזה בטלית לשיטתו אינו נדרש לעצם דין 'יחלוקו' אלא רק לבאר למה אין 'כדא"ג' דזו הייתה השאלה לפי ר"ת למה בטלית ל"א 'כדא"ג', אבל החלוקה עצמה היא דין פשרה ול"צ שיהיו מוחזקים לעצם היחלוקו וא"כ במנה שלישי נכון שאינם מוחזקים בו אבל הם מתעצמים עליו ולמה לא נעשה פשרה של 'יחלוקו'?

לעיל ביארנו מה הייתה כוונתו בשאלה, כשעדיין לא שינינו את ההבנה הראשונית שלנו בר"ת לפיה אין ה'אוחזין' סיבה חיובית כדי לפסוק 'יחלוקו' אלא היא רק סיבה למנוע הוצאה מידם כדי לפסוק 'כדא"ג' או כדי לפסוק 'יהא מונח'.

כעת, לאחר מה שביארנו בתוספות אצלנו ניתן לשנות את ההבנה היסודית בר"ת ולומר שבאמת בדבריו "אין לנו להניח לגזול" לא זו בלבד שבא לענות למה ל"א 'כדא"ג', אלא גם למה כן פוסקים 'יחלוקו', ונמצא שזה בדיוק כדרך שביארנו כעת בתוספות, שהרי ר"ת מתחיל ואומר שכל דבר יש להעמיד וכו'. היינו, למה אין לנו להניח לגזול? כי אדם מחזיק ויש להעמיד בחזקתו וצריך לדון זאת כשלו, וממילא אם שניהם מחזיקים ממילא צריך להחזיק שזה של שניהם, ולא שיש אנ"ס לכ"א שזה שלו, שהרי ר"ת לא הזכיר כלל אנ"ס, וכעת ממילא כשלב שני נעשה פשרה ונחלק את הטלית. זוהי איננה פשרה שרירותית כדי שלא יריבו, אלא פשרה הנובעת מכך שאתה צריך להעמיד את הממון בחזקת שניהם כי שניהם מחזיקים וממון שיש להעמידו בחזקת שניהם אנו עושים פשרה ומחלקים ביניהם, כדרך שביארנו עתה בתוספות אצלנו, קודם שהתקשינו לבאר כך מצד האנן סהדי (שהוא, האנן סהדי, אינו מופיע בר"ת ולכן לא מונע מאיתנו לבאר בו כך).

א"כ, לר"ת מצב של 'אוחזין' אינו רק שולל פסיקת 'כדא"ג' אלא גם מאפשר לומר 'יחלוקו' אף שאינם סיבה ליחלוקו (כלומר לחצי חצי). כעת מובן מה שאל ר"ת על הגמרא במנה שלישי, כי באמת לצורך פסק 'יחלוקו' יש צורך באחיזת שניהם.

אולם כעת נותר לנו לבאר את דברי תוספות אצלנו שכן כתבו 'אנן סהדי', עובדה שהפריעה לנו לבאר בדבריהם כדרך שביארנו כעת בדברי ר"ת, שהרי כיצד יש שני 'אנן-סהדי' הפוכים.

יא. ביאור תוספות אצלנו באופן אחר

מדויק בלשונם שדין יחלוקו הינו הכרעה בספק ולא בירור

לפי הסברי קוב"ש שעסקנו בהם בשיעור שעבר, הרי שהחלוקה במשנה לא נוגעת להלכות ספקות, אלא לביורר וודאי שלכ"א יש חצי, ושאלות רבות שאלנו על דרכו.

הערנו שלשונות תוספות "חשיב" ו"כאילו" עם הלשון "ודאי" סותרים מיניה וביה, אולם באמת נראה שצירוף הלשונות הללו מתאים מאד להכרעות דין שעפ"י חזקה שאין בה סברא, מה שרגילים לקרוא 'תפוס' (כדרך שביארנו בשיעור שעבר על ההבדל בין 'מוחק' ל'תפוס'). לדוגמה: זרק גט לאשה ספק קרוב לו ספק קרוב לה, הבא עליה חייב סקילה מכוח חזקת א"א. אמנם חזקה זו הינה הנהגה ולא בירור האמת, אולם מאידך הנהגה אומרת לדונה שהיא וודאי אשת-איש. מכוח החזקה שאינה בירור אלא רק "חשיב", דנים כאילו זה "ודאי". שימוש תוספות אצלנו במטבע הלשונות הללו מראה שתוספות למדו שדין 'יחלוקו' הינו דין מצד הנהגת הספק ולא נוגע לאנ"ס שזה בירור כעדות. א"כ אנו דנים כאן מצד דיני הכרעת ספיקות.

היכן מוצאים אנו 'חשיב' ו'ודאי' ביחד? בדין הפשוט של 'תפוס' כזה שאין בו ראייה של 'חזקה מה שתח"י', שמכריעים עפ"י התפוס ואומרים לשני 'המע"ה', הדבר מצ"ע ספק אך לאור ההכרעה דנים זאת כמו וודאי, שם שייך להשתמש בשני הלשונות הסותרים ומזה שתוספות השתמשו בלשונות הסותרים זה מוכיח שכוונתם לדין מוחזקות, לא של 'מוחק' אלא של תפיסה בעלמא כמו ספק בכור שמיד נזכיר.

אין כאן חזקה מה שתח"י אלא רק דין תפוס

א"כ מדויק בתוספות שבאמת אין כאן לכ"א 'חזקה מה שתח"י שלו', לא במובן של בירור, ואף לא במובן של דין שגם גדר זה של חזקה שייך רק בדברים שהדעת נותנת שהם שלו מדין 'אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן' וכמו שביארנו באורך בשיעור שעבר, אלא כמו שכבר ביארנו שם שיש דין פשוט של 'המע"ה' שהוא לא מדין "חזקה מה שתח"י" שהוא

במסגרת של בירורים ברמה כזו או אחרת, אלא שפשוט לא ניתן להוציא את מה שמחזיק אף שבהחזקתו אין בירור שהדבר אכן שלו. כך למשל בסוגיית 'תקפו כהן' בדין ספק בכור, העובדה שהוולד אצל ישראל לא מבררת כלום כלפי השאלה אם הוולד הוא בכור או לא, שהרי גם אם הוא בכור הוא אמור להיות אצלו ולכן אין זה מדין 'חזקה מה שתח"י אדם הרי הוא שלו' אלא סתם דין 'המע"ה'.

בזה אנו אף נוטים מהדרך האחרונה שביארנו לעיל בתוספות לפיה אכן יש כאן לכ"א מהם 'חזקה מה שתח"י שלו' על כל הטלית (הקומה הראשונה) שמחזיקה את שניהם כבעלים, ואנו טוענים כעת שאין, ומדוע אין הכרעה של חזקה לכ"א על מה שתופס? שהרי מצד המציאות באמת אף אחד מהם לא מוחזק כי כששניים שולטים הרי שבאמת אין לאף אחד מהם שליטה על הדבר כלפי השני. עניינה של מוחזקות הוא שליטה ואילו כששניים אוחזין בטלית לא ניתן לומר שכ"א שליט עליה, וכי כ"א יכול לקחת את הטלית? לא! השני מפריע לו ונמצא שאין כלל שליטה לאף אחד וממילא אין מוחזקות לאף אחד מהם, לכן אף אם נאמר ש'חזקה מה שתח"י שלו' איננה ראייה אלא רק דין, אותו דין נאמר במי שמוחק ושולט על החפץ וכאן אף אחד מהם כאמור לא שולט.

א"כ יש לעיין מה כוונת תוספות שיש באחיזתן "אנן סהדי".

מוחזקות דינית לעומת מוחזקות מציאותית

למדנו יסוד בדברי תוספות בב"מ דף צז ע"ב ד"ה "לימא" שכתבו: "דלסומכוס דאית ליה ממון המוטל בספק חולקין הוי כאילו תרוייהו מוחזקין בו וכו'", היינו, כמו שיש מוחזק מצד המציאות, כך יש והדין עושה אותו מוחזק, (כך מדויק בלשונם שדין 'חלוקו' בממון המוטל בספק הוא הסיבה להיותם מוחזקים ולא שהוא סימן להיותם מוחזקים), לכן, לסומכוס הסובר ש'ממון המוטל בספק חולקים', הרי שאם אחד טוען ברי והשני שמא, חשיב שכ"א מוחזק בחצי ולכן לא יכול הברי להוציא. אף שהחפץ באמת מוטל ובפועל אינם אוחזין בו, מ"מ כיוון שהדין אומר שיחלוקו ויש לכ"א חצי מצד הדין, הרי שדין זה מחזיק אותו בחפץ, וזוהי מוחזקות דינית, וכעת כשאחד מהם טוען ברי הוא בא להוציא מהשני והמע"ה אף שלא בא להוציא ממנו פיזית.

לכן עלינו למצוא כאן בטלית איך נחשבים שניהם למוחזקים דיניים, שזו מוחזקות שאיננה נובעת מצד השליטה בפועל במציאות שהיא כאמור אינה קיימת כאן כיוון שהם

שניים, ואז לא תפריע לנו העובדה ששניהם מוחזקים, כמו שבסומכוס ראינו ששניהם יחד יכולים להיחשב מוחזקים דיניים בעת ובעונה אחת.

כיצד יש בטלית מוחזקות דינית? לצורך זה באים תוספות ואומרים יסוד שפירטו אותו ביתר אורך בדבריהם בב"ב לד.

ראינו שלשון תוספות בב"ב דף לד היא שא"א לומר 'כדא'ג' כי הם מוחזקים "וחשיב כאילו אנו יודעים שיש לשניהם חלק בה" וזה כלשונם אצלנו "דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי", חוץ מעניין ה"חצי" שמופיע רק בתוספות אצלנו, ושם הוסיפו "שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו".

היסוד שתוספות למדו בב"ב מנסכא דר"א הוא שאדם שמחזיק חפץ יש להעמיד את החפץ אצלו וזהו האנ"ס שכתבו בתוספות כאן, שם הביאו זאת כדי לשלול אמירת 'כדא'ג' כי עי"כ נניח לגזול, אך כאן לא אומרים זאת כך אלא שיש לכ"א חצי ונעמוד בהמשך על ההבדל בין התוספותים.

א"כ, לא כתוב בתוספות שאנו יודעים ושיש עדות על כך שיש לו חצי, אלא יש להעמיד בחזקת מי שבידו, אדם שמחזיק דבר לבדו יש להעמידו בידו וזהו דין מוחזק מציאותי, וכיון שאנו יודעים שכל אוחז לבדו זה שלו ויש לו שייכות בחפץ, הרי שגם כעת במצב ששניים אוחזין ולא נוכל לראותם מוחזקים מציאותיים, מ"מ מצב האחיזה שכאשר קיים אצלו לבדו עושהו מוחזק, כעת עושה אותם מוחזקים דיניים שתהיה כתפיסה בעלמא כי לכ"א מצ"ע לחוד יש סיבה להעמיד את הכול בידו וא"כ לכ"א יש דין להחזיקו בידו. כמה להחזיק? איננו יודעים, לפחות משהו, ובמוחזקות דינית אף אחד לא מפריע לשני, זה שיש לכל אחד סיבה להיות שלו לא מבטל את סיבת השני.

א"כ, העובדה שיש להעמיד את הדבר ביד מי שמחזיק בו די בה כדי לעשות את שניהם למוחזקים דיניים, גם אם אין הם מוחזקים מציאותיים כי כאמור אחיזה כ"א גורעת מאחיזה השני, וכעת כששניים מוחזקים דינית מסתבר לדון שכ"א ייחשב מוחזק בחצי, לא חצי מסוים אלא בכל הטלית לחציה, וממילא כ"א ייחשב מוחזק דיני על חצי. כשכ"א נחשב מוחזק דיני על חצי, אמרינן לכ"א 'המע"ה' מול מוחזקות זו שהיא כתפוס ויש הכרעה בהלכות ספקות של 'המע"ה' ולכן אומרים יחלוקו.

משמעות דין 'יחלוקו' לפי זה

להנ"ל, שאחיזתן טובבה כאן שתהיה לכ"א מוחזקות דינית שהיא מעין תפיסה, אין דין 'יחלוקו' במשנה דין חיובי שלכ"א יש חצי, אלא פשוט כ"א תפוס בחצי ו'המע"ה' ונמצא ש'יחלוקו' אינו עצם דין המשנה אלא רק התוצאה, עצם הדין הוא 'המע"ה' כי כששניים מוחזקים נחשב שכ"א תפוס בחצי ויש לנו הכרעה של 'המע"ה' ומה שתוספות נזקקו לאנ"ס זה רק כדי להסביר למה בכלל הם נחשבים למוחזקים למרות שהם מפריעים זל"ז ואומרים תוספות שיש מוחזקות דינית כי יש אנ"ס שיש לו משהו בחפץ וזה עושה שייכות שלו לחפץ.

תירוץ הקשיים בתוספות

זהו פשר הביטוי "כאילו" בתוספות עם "ודאי", (לפי ההסבר הקודם שהסברנו בתוספות, המשפט הראשון בתוספות הורה את דין הפשרה שלנו ולא מדיני חזקה, והובן מהו "חשיב ו"כאילו" אך לא הובן מהו "בוודאי") ביטוי זה מתאים להלכות הכרעת ספקות שהרי דנים זאת כוודאי, אף שבמציאות זה "כאילו" כי אין לנו ברור, אמנם מצד המציאות אף אחד לא מוחזק, אך מצד האנ"ס יש להחזיקם דינית.

לכן לא התחילו תוספות את תירוצם עם 'אנ"ס' כי לא על זה בנוי התירוץ, אלא זה רק מבאר נקודה צדדית, והיא כיצד אנו רואים אותם מוחזקים בטלית, ומבאר כי כאשר אוחז כ"א לבדו יש לו אנ"ס שזו 'חזקה מה שתח"י שלו', אולם כאן כאמור אין מצב זה אלא יש רק נגזרת ממנו וזו אותה תפיסה דינית של כ"א בחצי שהיא המשפט הראשון בתוספות שהוא עיקר התירוץ "דחשיב כאילו כ"א יש לו בה בוודאי החצי".

כעת ברור שאותה מוחזקות דינית איננה קיימת מעבר למה שטוען וכשטוען שחציה שלו הרי שניהם טענו על אותו חצי ונמצא ששניהם מוחזקים דינית באותו החצי וממילא הוא מוחזק ברבע.

אם תוספות לומדים שדין 'יחלוקו' הוא הכרעת תפוס ו'המע"ה' ממילא לא שייך לפסוק 'כדא"ג', שהרי יש כאן הנהגת ספקות ודין רגיל של מוחזק, דעל חצי לכ"א יש הכרעת ספק, ואילו ה'יחלוקו' הוא רק תוצאה מעשית של הדין אך לא שיש דין 'יחלוקו' כפשרה בין בע"ד שנשאל למה לא 'כדא"ג'.

בין ר"ת לתוספות אצלנו

ראינו לעיל שיש בשיטת ר"ת יותר ממה שתולים בו, הוכחנו שר"ת אינו רואה באחיזה רק סיבה שלא לומר 'כדא"ג' דא"כ שאלתו ממנה שלישי לא מובנת כלל ועיין לעיל מה שביארנו בו, אולם גם אחרי כל זה עדיין קיים הבדל בין ר"ת לבין שיטת תוספות אצלנו.

לפי תוספות אצלנו אחיזת שניהם בטלית היא **סיבה להשאיר אצל כ"א חצי כי כ"א נחשב מוחזק בחצי ו'המע"ה'**, ממילא לא יכול להוציא מחברו את החצי וכך הגענו לתוצאה של 'יחלוקו' כמו שבארנו וזו לא חלוקת פשרה. אולם לר"ת זו חלוקת פשרה, אדם המחזיק בדבר יש להעמיד בחזקתו וצריך לדון זאת כשלו ואם **שניהם מחזיקים, ממילא צריך להחזיק שזה של שניהם**, אף שבאמת אין אנ"ס לכ"א שזה שלו, שהרי ר"ת לא הזכיר בדבריו כלל אנ"ס, וכעת ממילא כשלב שני נעשה פשרה ונחלק את הטלית. זוהי אינה פשרה שרירותית כדי שלא יריבו, אלא פשרה הנובעת מכך שאנו צריכים להעמיד את הממון בחזקת שניהם כי שניהם מחזיקים וממון שיש להעמידו בחזקת שניהם אנו עושים פשרה ומחלקים ביניהם.

ר"ת לא הזכיר כלל שלכ"א מהם ישנה מוחזקות לעצמו שכלפיה אמרינן 'המע"ה', אלא רואה את אחיזתם **כתפיסה משותפת** שאומרת ששניהם בעלים אלא שאנו באים ע"ג זה ומחלקים ביניהם כחלוקת פשרה כנ"ל.

